

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Забезпечення конкурентоспроможності є актуальним питанням розвитку вугледобувних підприємств, оскільки вони не використовують свої конкурентні переваги і знижують якісні характеристики вугілля при його видобутку, зменшуючи при цьому свій рівень прибутковості. Доведено, що зольність є одним із найважливіших чинників, що визначають якість, оскільки існує можливість контролю її рівня за допомогою певних техніко-технологічних заходів. Розглянувши переваги та недоліки інструментів реалізації вугілля, з урахуванням технічних рішень з управління якістю продукції, автором запропоновано механізм реалізації вугілля. За допомогою ефективної організації біржової торгівлі з формуванням цін на вугільну продукцію на основі балансу попиту та пропозицій, що сприятиме стійкому розвитку вугільної галузі. При цьому, підтримка економічно доцільних стосунків між показниками якості реалізованого вугілля і вимогами до нього має стати одним з ключових технічних завдань сучасного вуглевидобутку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, вугледобувні підприємства, управління якістю продукції, електронна товарна біржа.

В сучасних умовах забезпечення конкурентоспроможності вугледобувних підприємств має стати пріоритетним напрямом розвитку економіки, оскільки мінерально-сировинний потенціал держави обумовлює ефективність функціонування інших галузей промисловості і рівень розвитку соціальної сфери.

Вугледобувні підприємства України не використовують свої конкурентні переваги і знижують якісні характеристики вугілля при його видобутку, зменшуючи при цьому свій рівень прибутковості. Зазначене є наслідком недостатньої розробленості наукових основ оптимізації параметрів гірничих робіт, технологічних схем розкриття, підготовки, видобутку, переробки, раціонального використання надр, а також удосконалення технології видобутку з урахуванням якості вугілля. Зазвичай ці питання розглядаються окремо, без урахування взаємозв'язку з показниками якості вугілля, що реалізується. Отже, формування механізму реалізації вугілля з урахуванням обґрунтованих технічних рішень щодо управління якістю продукції є актуальною науковою задачею.

Мета дослідження полягає в розробці механізму реалізації вугільної продукції на підставі технічних рішень з управління якістю продукції

для забезпечення економічно стійкого розвитку вугледобувних підприємств.

Обґрунтування технічних рішень з управління якістю продукції полягає в розробці заходів в межах технологічної схеми виїмкової дільниці вугледобувного підприємства. Слід врахувати, що якість вугілля визначається не тільки їх марочним складом або теплотою згорання, а всією сукупністю показників. При цьому зольність є одним із найважливіших чинників, що визначають якість, оскільки існує можливість контролю її рівня за допомогою певних заходів. Наприклад, на багатьох вугільних шахтах, що розробляють тонкі і середньої потужності вугільні пласти, постійно знижується не тільки виробнича потужність, але й якість вугілля, що видобувається. В силу різних причин, таких як виїмка з породи, зниження інтенсивності підготовчих і очисних гірничих робіт через зношеність обладнання, залучення в експлуатацію великозольних пластів, відставання підготовки запасів, видача породи від проходження підготовчих і нарізних виробок разом із вугіллям. Зольність вугілля, що видобувається на шахтах Донбасу, досягла 35–41% і більше з природною зольністю пластів в межах від 8 до 20%. В результаті навіть після збагачення різні марки збагаченого вугіл-

ля мають зольність від 4% до 20–25% і більше. Таким чином, зменшується ціна вугілля при його реалізації та завдається величезна шкода навколишньому середовищу, оскільки відходи від збагачення і переробки зольного вугілля досягають 60–70% його маси.

На основі аналізу причин підвищення зольності вугілля на підприємствах Донбасу стає очевидним, що на багатьох вугледобувних підприємствах проблемі формування якості вугілля в процесі видобутку не приділяють належної уваги, так як вважається, що його легше збагачувати, ніж зберігати його якість в процесі видобутку. Це пояснює те, що практично з усіх вугледобувних підприємств зольність видобутого вугілля в аналізованому періоді, в основному, збільшується (рис. 1). Особливо стрімко підвищується зольність на шахтах, які видобувають енергетичне вугілля, і причина цього криється у відсутності фінансового стимулу при формуванні ціни на енергетичне вугілля, що змушує давати на гора якомога більшу кількість гірської маси, не звертаючи уваги на якість [4].

Для зниження зольності вугілля, що видобувається в межах технологічної схеми виїмкової ділянки, можуть використовуватися наступні техніко-технологічні заходи:

- застосування роздільної виїмки вугілля і породи;
- вибір засобів управління покрівлею і кріплення лави, які відповідають конкретним гірничо-геологічними умовами, перш за все, по опору, щільності посадкового і привибійного кріплення;
- застосування спеціальних заходів щодо

- запобігання обвалення нестійких порід покрівлі;
- огороження нестійких порід покрівлі залишенням захисних пачок вугілля;
- забезпечення оптимальних параметрів переходу геологічних порушень або їх обхід в тих умовах, де це можливо;
- збільшення швидкості посування лави;
- заміна обладнання очисного забою на нове, що дозволяє знизити величину вимушеної присечки порід покрівлі або ґрунту.

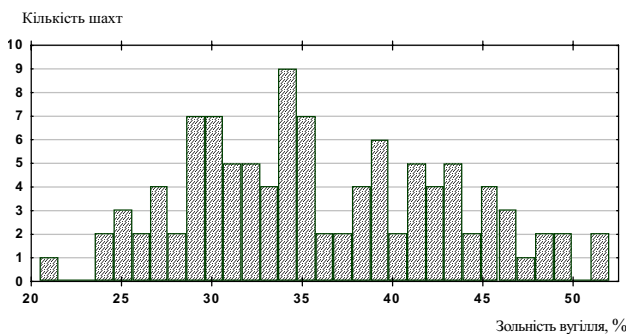

Рис. 1. Зольність вугілля, що видобувається шахтами Донбасу

Отже, формування механізму реалізації вугілля, заснованого на обґрунтуванні технічних рішень з управління якістю продукції, є дуже актуальним питанням.

У даний час реалізацію вугільної продукції здійснюють за наступними схемами: прямі та внутрішньокорпоративні договори між вугледобувними підприємствами і споживачами, а також через оператора оптового ринку вугільної продукції. Модель централізованого збуту вугілля

Таблиця 1

Переваги та недоліки інструментів реалізації вугілля

Переваги електронної товарної біржі	Недоліки сучасних інструментів реалізації вугілля
Формування конкурентного середовища для покупців та продавців (участь в біржових торгах на рівних умовах як покупців, так і продавців, дає можливість придбати або продати вугільну продукцію за найвигіднішою ціною на основі вільної конкуренції)	Порушення балансу економічних інтересів виробників і споживачів через відсутність на ринку можливості встановлення ринкових цін, наявність посередників
Спрощення процедури пошуку потенційних покупців та укладання договорів купівлі-продажу	Передресне субсидування ефективно діючими вугледобувними підприємствами збиткових, що знижує мотивацію виробників вугільної продукції в конкуренції
Створення можливості здійснювати оптову торгівлю вугільної продукцією і поступового переходу до інших термінових форм біржових контрактів (ф'ючерсні, форвардні та інші) і похідних фінансових інструментів (хеджування)	Створення бар'єрів для ефективної торгівлі між малими вугледобувними підприємствами і покупцями зокрема металургійними комбінатами, побутовими споживачами, виробниками цементу, содовими і цукровими заводами, гірничо-збагачувальними комбінатами, залізничною галуззю
Встановлення справедливої ціни на основі реального балансу попиту і пропозиції на вугільну продукцію виходячи з ринкової кон'юнктури. Організація біржової експертизи якості товару та оцінювання заставного майна з клірингових операцій	Зниження інвестиційної привабливості вугільної галузі через прозорість ціноутворення і регулювання збуту

гільної продукції через єдиного державного оператора оптового ринку змала істотне значення в стабілізації на початкових етапах ринкових перетворень економіки. Виконання функції координатора ринку оператором дозволяло здійснювати розподіл вугільної продукції за фіксованими розрахунковими цінами між споживачами, що забезпечувало їх стійке виробниче становище, гарантувало задоволення державних потреб у вугільних ресурсах і своєчасне відшкодування виробнику вартості продукції.

Важливим етапом реформування вугільної галузі стане створення вільного біржового ринку вугілля, що дозволить в середньостроковій перспективі отримати ринковий механізм формування ціни на вугільну продукцію, спростити і скоротити час процедури закупівлі та продажу вугільної продукції для підприємств всіх форм власності. Крім того, біржова торгівля дозволить підвищити інвестиційну привабливість вугільних підприємств і збільшить зростання обсягів інвестицій. Переваги і недоліки розглянутих інструментів реалізації вугілля надані в табл. 1.

Незважаючи на численні переваги електронного біржового вугільного ринку, вугледобувні підприємства не прагнуть до переходу на цю форму реалізації вугільної продукції у зв'язку з небажанням вести прозорий бізнес, переходити на нові методи роботи.

Але сучасна модель перехресного субсидування, за якої прибуткові шахти дотують глибоко збиткові підприємства, повністю відбиває прагнення до ефективної роботи і не може довго існувати. Впровадження біржових технологій

має створити умови для здорової конкуренції між шахтами, встановити об'єктивну ринкову ціну на їх продукцію і дати стимули для розвитку. Однак багато державних підприємств не готові самостійно здійснювати реалізацію вугілля, будь то біржова торгівля або прямі договори, тому що відсутні збутові підрозділи, наявна цінова і якісна неконкурентоспроможність. Відмовитися від вугілля цих виробників ринок теж зараз не готовий, адже це означає залишити величезну кількість людей без роботи, а споживачів – без вугілля. На цьому етапі мають бути передбачені механізми, які забезпечать реалізацію продукції цих виробників, тобто механізми підтримки державних шахт, собівартість продукції яких значно вище ринкової ціни на вугілля.

Дослідження необхідності переходу до біржової торгівлі для учасників ринку надано в табл. 2.

На рис. 2 надано механізм реалізації вугілля вугледобувними підприємствами всіх форм власності з урахуванням заходів з управління якістю продукції.

Біржова торгівля вугільною продукцією, особливо енергетичного призначення, має у світі широке застосування. При цьому світова практика продажу енергетичного вугілля ґрунтується на визначенні його ціни залежно від енергетичної цінності з урахуванням поправок на його якісні характеристики. Розвиток сучасних електронних форм біржової торгівлі останнім часом призвів до різкого збільшення безпосередніх покупців на торгових майданчиках і посиленого зростання короткострокових контрактів. Як

Таблиця 2

Необхідність переходу до біржової торгівлі для учасників ринку

Значення	Результат
Формування організованого товарного ринку вугілля	Можливість вибрати найкращі цінові пропозиції; Спрощується процедура пошуку постачальників і споживачів вугілля, оптимізація витрат; Працює система гарантії виконання зобов'язань контрагентами; Виконується біржова експертиза якості товарів; Уніфіковані умови поставки та оплати, що значно зменшує кількість погоджень з кожної угоди
Прозорість діяльності	Спрощується процедура пошуку потенційних постачальників і споживачів і укладення договорів, що призводить до оптимізації витрат; Підвищується привабливість компанії для інвесторів; Здійснюється контроль щодо виконання розрахунків і забезпеченню виконання зобов'язань
Створення прозорого механізму формування справедливих ринкових цін	Ціна встановлена в результаті біржових торгів згідно з Податковим Кодексом України є ринковою «звичайною ціною»; Можливість прямого і кооперованого впливу на формування ринкових цін
Формування цінового індикатора	Біржові котирування об'єктивно відображають стан ринку і є орієнтиром при укладанні угод на біржовому і позабіржовому ринках

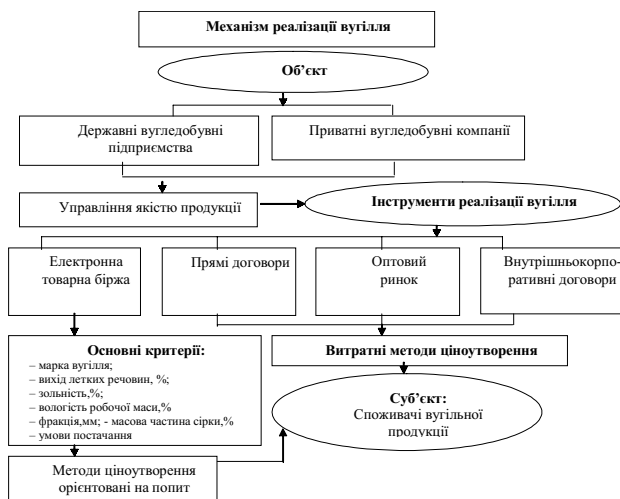

Рис. 2. Механізм реалізації вугілля

наслідок, великі вуглевидобувні компанії (Anglo American, BHP Billiton, Glencore та Rio Tinto), компанії – споживачі (ENEL, EON, J-Power) та інші створили систему Global coal, електронну платформу для торгівлі вугіллям.

Таким чином, вугільна промисловість є для України стратегічно важливою галуззю, що здатна забезпечити енергетичну безпеку країни. Збільшення конкурентоспроможності вугледобувних підприємств за допомогою ефективної організації біржової торгівлі з формуванням цін на вугільну продукцію на основі балансу попиту та пропозицій, буде сприяти стійкому розвитку вугільної галузі. При цьому, підтримка економічно доцільних стосунків між показниками якості реалізованого вугілля і вимогами до нього має стати одним з ключових технічних завдань сучасного вуглевидобутку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція переходу на біржову форму продажу вугілля. Схвалено розпорядження КМУ від 26.10.2011р. N 1070-р // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Приказ № 723 от 19. 06.2012 «Об утверждении Конкурсных требований по отбору товарных бирж (электронных биржевых площадок) для организации и проведения электронных биржевых торгов по купле-продаже угольной продукции» // Режим доступу: <http://archive-ua.com/ua/1/ligazakon.ua>
3. Зернопацкий В. Уголь – на биржу // Українська енергетична біржа. – Режим доступу: www.ueex.com.ua
4. Регулируемые и нерегулируемые факторы, влияющие на зольность добываемого угля // Сб. Полезные ископаемые России и освоение. СПб, СПГИ (ТУ), 1997. – 208 с.

Надійшла до редакції 06.03.2016

Рецензент: д.ек.н., проф. В.І. Дубницький

ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УГЛЕДОБЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Рябич О.Н.

Обеспечение конкурентоспособности является актуальным вопросом развития угледобывающих предприятий, так как эти предприятия не используют свои конкурентные преимущества и снижают качественные характеристики угля при его добыче, уменьшая при этом уровень доходности. Доказано, что зольность является одним из важнейших факторов, определяющих качество, поскольку существует возможность контроля ее уровня с помощью определенных технико-технологических мероприятий. Рассмотрев преимущества и недостатки инструментов реализации угля, с учетом технических решений по управлению качеством продукции, автором предложен механизм реализации угля с помощью эффективной организации биржевой торговли с формированием цен на угольную продукцию на основе баланса спроса и предложения, что будет способствовать устойчивому развитию угольной отрасли. При этом поддержка экономически целесообразных отношений между показателями качества реализуемого угля и требованиями к нему должны стать одним из ключевых технических заданий современной угледобычи.

Ключевые слова: конкурентоспособность, угледобывающие предприятия, управления качеством продукции, электронная товарная биржа.

ENSURING THE COMPETITIVENESS OF COAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Ryabich O.N.

Ensuring competitiveness is a relevant development of coal mines, because they do not use their competitive advantage and reduce the quality characteristics of coal during its production, while reducing their level of profitability. It is proved that ash is one of the most important factors determining the quality, because it is possible to control its level with the help of certain technical and technological measures. After considering the advantages and disadvantages of coal sales tools, taking into account the technical solutions for product quality management, the author proposed a mechanism of coal sales using the effective organization of exchange trade with the formation of prices for coal products on the basis of supply and demand, which will contribute to the sustainable development of the coal industry. At the same time, support for economically viable relationship between indicators of the quality of coal sold and the requirements for it to become one of the key technical challenges of modern coal mining.

Keywords: competitiveness, coal mining enterprises, product quality management, electronic commodity exchange.